

ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНЕ ЗАПОБІГАННЯ РОЗБЕЩЕННЮ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

GENERAL SOCIAL MEASURES PREVENTING CORRUPTION OF MINORS IN UKRAINE

Кулик К.Д.,

*асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У статті проаналізовано заходи загальносоціального запобігання розбещенню неповнолітніх в Україні, які полягають у комплексному поєднанні всіх різновидів та рівнів запобіжного впливу. Розглянуто такі напрями вдосконалення суспільних відносин у сфері захисту прав дітей і обмежень дії негативних явищ і процесів у підлітковому середовищі, як зниження рівня віктимності дітей, захист суспільної моралі, розвиток ювенальної юстиції, упровадження стандартів статевої освіти.

Ключові слова: запобігання злочинам, розбещення неповнолітніх, розпусні дії, віктимологічне запобігання, статева освіта.

В статье проанализированы меры общесоциального предупреждения развращения несовершеннолетних в Украине, которые заключаются в комплексном соединении всех видов и уровней мер влияния. Рассмотрены такие направления усовершенствования общественных отношений в сфере защиты прав детей и ограничения действия негативных явлений и процессов в подростковой среде, как снижение уровня виктимности детей, защита общественной морали, развитие ювенальной юстиции, внедрение стандартов полового образования.

Ключевые слова: предупреждение преступлений, развращение несовершеннолетних, развратные действия, виктимологическое предупреждение, половое образование.

The article analyzes general social measures preventing abuse of minors in Ukraine, which consist of complex combination of all kinds and levels of preventive actions. The following directions of social relations improvement in the field of protection of children's rights and limitations of negative phenomena and processes among teenagers are considered: reducing victimity of children, protection of public morals, development of juvenile justice, introduction of sex education standards.

Key words: prevention of crimes, corruption of minors, depraved actions, victimological warning, sexual education.

Постановка проблеми. Запобігання злочинності є одним з основних завдань кримінологічної науки. Питання запобігання розбещенню неповнолітніх у вітчизняній науці ще не було предметом комплексного аналізу, а розглядалося лише у контексті розробки заходів протидії злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості. З огляду на те, що досліджувані злочини мають власну специфіку системи детермінант, цих заходів недостатньо для ефективного запобігання розбещенню неповнолітніх. Тому питання розробки заходів запобігання злочинам проти статевої недоторканості неповнолітніх сьогодні залишається актуальним та недостатньо дослідженим. У зв'язку з цим постає необхідність у побудові ефективного комплексу заходів загальносоціального запобігання цим злочинам.

Стан опрацювання. Проблема запобігання розбещенню неповнолітніх залишається недостатньо розробленою у кримінології. Деякі питання цієї проблеми досліджувались у працях А.І. Алексеєва, Ю.М. Антоняна, Г.Б. Дерягіна, О.М. Джужи, А.О. Джужи, В.В. Голіни, А.П. Закалюка, А.Г. Кальмана, І.І. Лановенка, А.С. Лукаш, О.В. Синєокого та ін. Проте зазначені вчені розглядали заходи запобігання розпусним діям у контексті запобігання злочинності загалом, злочини проти статевої свободи і недоторканості та статеві злочини проти неповнолітніх окремо не досліджувались.

Метою статті є визначення основних напрямів загальносоціального запобігання розбещенню неповнолітніх в Україні з урахуванням міжнародного досвіду протидії цьому явищу та розробка системи таких заходів.

Виклад основного матеріалу. Під запобіганням злочинності прийнято розуміти сукупність різноманітних видів діяльності і заходів у державі, спрямованих на вдосконалення суспільних відносин із метою усунення негативних явищ та процесів, що породжують злочинність або сприяють їй, а також недопущення скоєння злочинів на різних стадіях злочинної поведінки [1, с. 142; 2, с. 6–7]. Запобігання злочинності має на меті виявлення, істотне зниження кількісних та позитивні зміни якісних показників злочинності в Україні [3, с. 16].

Запобігання злочинності проявляється у трьох взаємопов'язаних різновидах запобіжної діяльності: загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному. Тільки поєднання заходів цих трьох напрямів спроможне ефективно та дієво протидіяти злочинним проявам.

Загальносоціальне запобігання злочинності – це комплекс перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин і усунення причин та умов негативних явищ загалом і злочинності зокрема. Це основний, по суті,

засіб зменшення інтенсивності злочинних проявів шляхом здійснення у державі таких довготривалих заходів, які поступово витискують чи обмежують криміногенний потенціал соціальних, політичних та економічних суперечностей різних верств населення [4, с. 211–212]. Цю діяльність здійснюють різні органи державної влади й управління, громадські організації, юридичні та фізичні особи, для яких функція запобігання злочинності не є основною або професійною.

Загальносоціальні заходи, що проводяться державними та громадськими організаціями в масштабах усієї держави чи на регіональному рівні, є основою для реалізації спеціально-кримінологічного запобігання злочинності [5, с. 13]. Ці заходи реалізують антикримінальний потенціал суспільства загалом, усіх його інститутів шляхом опосередкованого впливу на кримінологічні детермінанти у процесі позитивного, прогресивного розвитку суспільства, вирішення економічних, соціальних та інших глобальних завдань. Водночас паралельно досягаються антикримінальні цілі, зокрема, усуваються, обмежуються, локалізуються протиріччя, диспропорції, кризові явища, які живлять та відтворюють злочинність [2, с. 26].

Цілеспрямована діяльність із запобігання злочинності неможлива без виділення її об'єкта. Об'єктом запобіжного впливу є явище або сукупність явищ та процесів, взаємозв'язок та взаємодія яких породжує і зумовлює злочинність [6, с. 13]. Аналізуючи об'єкт запобіжного впливу, А.І. Долгова зазначає, що він є складним і містить такі складники: 1) зовнішні для злочинності обставини; 2) процеси, що відбуваються у самій злочинності, які призводять до відтворення та поширення злочинної поведінки; 3) процеси взаємодії злочинності і суспільства [7, с. 434–435]. У зв'язку з цим для розробки ефективних та дієвих загальносоціальних заходів запобігання розбещенню неповнолітніх необхідно спиратися на комплексний аналіз усіх детермінант злочинності загалом, злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності й безпосередньо досліджуваного злочину.

На нашу думку, загальносоціальне запобігання розбещенню неповнолітніх має бути спрямоване на вдосконалення суспільних відносин у сфері захисту прав дітей і обмеження дії негативних явищ і процесів у підлітковому середовищі, зокрема: 1) зниження рівня віктимності дітей; 2) захист суспільної моралі; 3) розвиток ювенальної юстиції; 4) упровадження стандартів статевої освіти.

Центральне місце під час розробки заходів запобігання розбещенню неповнолітніх посідає віктимологічний напрям. Під віктимологічним запобіганням слід розуміти самостійний напрям запобігання злочинності, що охоплює комплекс заходів та діяльність, спрямовану на зниження рівня групової (масової) та індивідуальної віктимності, а також зменшення кількості жертв злочинів у суспільстві [8, с. 9]. За віктимологічного запобігання розбещенню неповнолітніх одним з основних є напрям девіктимізації, який є видом профілактичної роботи, метою якої є нейтра-

лізація або усунення негативних наслідків віктимізації, а також реабілітація конкретних жертв злочинів [9, с. 10]. Саме цей напрям діяльності різних суб'єктів має стати ключовим під час дослідження та усунення віктимогенних чинників. Заходи девіктимізації бачаться у забезпеченні охорони дитинства шляхом створення належних умов для повноцінного життя, виховання і розвитку особистості та захисту прав і законних інтересів неповнолітніх. Особливою категорією є соціально вразливі діти, які позбавлені батьківського піклування, діти-сироти, діти, які постраждали від воєнних дій та збройних конфліктів, діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, діти-біженці, діти з інвалідністю, безпритульні та ті, хто потерпає від насильства в сім'ї. Виходячи із специфіки віктимологічного запобігання, доцільною є активізація застосування заходів виховного, психологічного, медичного та правового характеру до осіб, молодше 16 років.

Заходи виховного впливу є основою віктимологічного запобігання розбещенню неповнолітніх, бо вони найповніше охоплюють увесь спектр соціального життя. Як уже зазначалося, первинна соціалізація дитини відбувається у сім'ї та школі, тому на батьків і педагогів покладається основний обов'язок із виховання дитини. Для зниження рівня віктимності дитини необхідні: 1) систематичний догляд за нею із метою завчасного виявлення можливих відхилень у її розвитку; 2) правильне загальне та статеве виховання, формування культури спілкування [10, с. 216–217]; 3) адекватне статево-рольове самовизначення дитини; 4) виховання у дитини навичок поведінки у нестандартних ситуаціях; 5) проведення роз'яснювальних бесід на теми статевого розвитку; 6) формування у дитини довіри до батьків, педагогів і працівників правоохоронних органів тощо.

Заходи психологічного та медичного характеру запобігання розбещенню неповнолітніх застосовуються до дітей, у яких виявлено розумові, фізичні чи психічні відхилення. Із метою їх корекції відповідними фахівцями проводиться психотерапевтична робота.

Також необхідним є правове виховання дитини, тобто інформування останньої щодо існування можливості заподіяння їй шкоди іншими людьми, опису протиправних дій, формування навичок поведінки у небезпечних ситуаціях та ознайомлення зі способами їх уникнення. Правове виховання може здійснюватись у родині, школі, гуртках тощо. Наприклад, навчання правилам поведінки у ситуації нападу може здійснюватись як органами охорони правопорядку (у формі лекцій, бесід, виступів у засобах масової інформації, виданні рекомендацій тощо), так і громадськими організаціями, приватними підприємствами, особами, які володіють необхідними знаннями.

Особливу увагу слід приділити випадкам, коли дитина стає жертвою розбещення у сім'ї, або якщо розбещувачами є родичі чи близькі знайомі. У таких ситуаціях важливу роль відіграють навчальні заклади, які інформують дітей про різні

види злочинів, зокрема й сексуального характеру, пояснюючи у яких випадках необхідно звертатися до вчителів школи, правоохоронних органів, інших членів сім'ї. Це сприятиме зниженню рівня латентності розбещення неповнолітніх.

Запропоновані вище напрями загальносоціального запобігання розбещенню можуть втілюватись у життя за допомогою соціально-політичних, правових, організаційно-управлінських, культурно-виховних та інформаційних заходів.

Що стосується соціально-політичної сфери, то політика нерепресивної протидії злочинності повинна виходити як директивний акт від вищих владних структур, адже влада – це основний, організаційний, регулятивно-контролюючий початок політики [11, с. 19]. Першочергові заходи мають бути спрямовані на подолання кризових явищ у владі, наявність яких призводить до некерованості та дезорганізації усіх соціальних інститутів і систем, зокрема й Міністерства внутрішніх справ України [12, с. 183], подолання суперечностей між суспільством і державою та у самій державній системі, стабільний усебічний розвиток усіх напрямів державної та соціальної політики, спрямованої на захист неповнолітніх осіб від статевих посягань.

Важливою також є протидія корупції у правоохоронній та судовій системі, яка не лише погіршує діяльність зазначених суб'єктів запобігання розбещенню неповнолітніх, а й негативно впливає на правосвідомість громадян, знижує довіру до державної правоохоронної системи, налаштовує населення на агресивну протидію свавіллю у цій сфері. Протидія корупції у правовій площині пов'язана з необхідністю вдосконалення законодавства та правозастосовної практики [13, с. 65]. Отримання неправомірної вигоди суб'єктами органів охорони правопорядку може суттєво позначитися на кількості зареєстрованих випадків розбещення неповнолітніх, сприяючи латентизації цих злочинів, а також на процесі їх розслідування, який досить часто закінчується закриттям проваджень за недостатністю доказів. Усе це сприяє існуванню можливості уникнення кримінальної відповідальності за вчинення розпусних дій сексуального характеру щодо осіб, які не досягли шістнадцятирічного віку, особами, які мають високий матеріальний достаток.

Із метою протидії корупції в Україні прийнято низку законів та нормативно-правових актів (Закони України «Про запобігання корупції», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 рр.»), які спрямовані на нівелювання чинників, що її породжують, та зменшення їх проявів.

Важливим також є вжиття заходів правового характеру, які повинні бути спрямовані на вдосконалення правового регулювання та механізму реалізації норм національного і міжнародного законодавства. Потрібно активізувати процеси вдосконалення та уніфікації нормативної бази у сфері захисту прав, свобод та інтересів дитини в Україні в руслі загаль-

носивітової тенденції, яку ініціюють і розвивають демократично орієнтовані країни.

Існують певні розбіжності норм національного законодавства з міжнародним. Наприклад, у національному законодавстві, на відміну від міжнародного, чітко не визначено кримінально караним скоєння злочинів сексуального характеру з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; на належному рівні не врегульовано питання надання захисту та допомоги жертвам сексуальних злочинів, поінформованості про захист прав дітей серед осіб, які постійно контактують із дітьми в галузях освіти, науки і спорту, охорони здоров'я, соціального захисту, культури та відпочинку; перебувають на початковому етапі впровадження програми статевого виховання у дошкільних та навчальних закладах середньої освіти тощо.

Правовим заходом запобігання розбещенню неповнолітніх є розробка та впровадження спеціальної програми запобігання цьому злочину в Україні. Станом на 2016 р. в Україні відсутні державні комплексні програми з протидії злочинності загалом. Минулими програмами були визначені основні проблеми, які потребують вирішення, мета і строки їх виконання, шляхи і способи їх вирішення, а також очікувані результати та обсяг фінансування. Сьогодні діє Концепція Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки, одним із завдань якої є зниження рівня злочинності у молодіжному середовищі. Програми ж запобігання злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканності неповнолітніх узагалі не існують, відсутні й відповідальні за їх реалізацію суб'єкти, не визначено джерела фінансування. У зв'язку з цим нами було розроблено проект Концепції запобігання розбещенню неповнолітніх в Україні.

Також необхідна розробка нормативної бази, яка докладно регулює роботу з особами, які постраждали від розбещення і визнані потерпілими у справі. Практика свідчить, що у процесі розслідування та розгляду кримінальної справи психіці дитини може бути нанесено додаткові психологічні травми, а цього потрібно максимально уникати.

Упровадження запобіжних заходів неможливе без інформаційного забезпечення, тобто наявності інформаційної бази, що забезпечує своєчасність і достовірність одержання інформації про стан суб'єктів запобігання, об'єктів запобіжного впливу, обсяги і напрями проведення заходів запобігання. Під час аналізу національного законодавства встановлено, що законодавцем згідно із Законами України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних» надано можливість вільного ознайомлення із вищезазначеними даними на відповідних офіційних сайтах. Проте виникають складнощі збору емпіричного матеріалу для проведення наукових кримінологічних досліджень. Це пов'язано з тим, що тривалий час тема існування таких аморальних злочинів, як розбещення неповнолітніх, в Україні була закритою для широкого обговорення. Тому сьогодні виникає необ-

хідність у знятті обмеження на доступ до відомостей про рівень, динаміку, структуру зареєстрованої злочинності у сфері статевої свободи та статевої недоторканності дитини, рівень судимості за цими злочинами, даних соціальної статистики, проведення спеціалізованих досліджень населення, складання прогнозів [12, с. 180]. Наявність і повнота емпіричної бази надає кримінологам можливість ефективно прогнозувати та планувати запобіжну діяльність, що є підставою для їх реалізації на державному і місцевому рівнях із метою зменшення кількості розбещень.

Загальносоціальні заходи запобігання у культурно-виховній та інформаційній сферах полягають у діяльності державних та недержавних органів, установ та організацій, спрямованої на підвищення загальнокультурного рівня населення, укріплення принципів законності, справедливості, поваги до прав і свобод людини, надання достовірної інформації про явища та процеси, що відбуваються у державі та світі, адекватне статеве виховання підростаючого покоління. У науковій літературі не існує єдиного підходу до поняття «статеве виховання». Науковці по-різному тлумачать його зміст, завдання і мету. Проаналізувавши думки авторів щодо цього питання, ми зробили висновок, що більш системно його розглядає Л.М. Олійник, який визначає статеве виховання як процес систематичного, науково організованого впливу на формування статевої свідомості й поведінки людей, складову частину виховного процесу, що забезпечує правильний статевий розвиток дітей і молоді, оволодіння ними нормами взаємин із представниками протилежної статі, а також правильне ставлення до питань статі [14, с. 5]. Однак необхідно зазначити, що наведене поняття теж не позбавлено недоліків, тому більш чітко тлумачення знаходимо у його визначенні міжнародними організаціями. Так, Рада США зі статевого інформування та виховання (Sexuality Informational and Education Council of the United States) визначає сексуальне виховання як процес отримання інформації та формування взаємовідносин, цінностей і настанов протягом життя. Йдеться саме про інформацію, що стосується статевої освіти, впливу широкого спектра переконань і підходів до статевого життя та сексуальності. Важливого значення набуває виховання в особі переконань, навичок, які відповідають нормам моралі суспільства, що дасть можливість людині свідомо робити вибір у статевих взаємовідносинах.

Найбільшу ефективність цей процес має за раціонального підходу до вибору віку, з якого необхідно проводити статеве виховання. Західні дослідники дотримуються думки, що статеве виховання повинно розпочинатися ще до пубертатного періоду, тобто до моменту статевого дозрівання. Точний вік, коли необхідно надавати інформацію, а також її зміст і характер залежать від фізіологічного, емоційного, розумового розвитку молодої людини. Крім того, часто особливості процесу статевого виховання залежать від соціального контексту, тобто соціокультурних реалій, традицій того чи іншого соціуму,

індивідуального досвіду вихованця. Науковці наголошують, що інформування дітей уже в ранньому віці закладає підґрунтя для засвоєння більш складних знань у майбутньому [15]. Подібного погляду дотримуються і практичні психологи. Нами було проведено анонімне анкетування психологів дитячих садків, шкіл, кримінально-виконавчих установ закритого типу та приватних психологів на предмет можливості раннього статевого виховання дітей. За результатами дослідження, 55,5 % респондентів погодились із тим, що статеве виховання потрібно проводити з дітьми 2–5 років, коли дитина починає усвідомлювати свою статеву належність. Звісно, знайомство з елементами сексуальності відбувається поступово, залежно від індивідуального розвитку дитини. Таким чином, провідна роль у статевому вихованні належить батькам дитини. Колективні ігри й виховання повинні проводитись з урахуванням статі дитини. Необхідно навчати дітей спілкуванню з однолітками, зокрема з дітьми протилежної статі, формувати високі моральні якості, утримувати від спокус дітей і підлітків. Вчасне інформування та правильне засвоєння інформації про статевий розвиток людини і сексуальність надасть можливість підвищити правосвідомість, моральний та культурно-освітній рівень усіх членів соціуму.

Нині в Україні діють численні навчальні програми, затверджені Міністерством освіти та науки України, а саме: програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку «Про себе треба знати, про себе треба дбати», програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг», програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі» та ін. Усі ці програми спрямовані на повноцінний розвиток дитини у соціумі. Кожна з них має певні елементи статевого виховання дитини від народження і до досягнення нею шкільного віку, а саме: сприяння становленню статевої ідентифікації дитини, культури поведінки із власним тілом, основні правила статево-рольової поведінки, сприяння формуванню поваги до представників іншої статі тощо. Але ці знання мають фрагментарний характер і не формують комплексного сприйняття стратегії статевого виховання дитини на сучасному етапі розвитку суспільства, тому актуальним є розширення впровадження у дошкільні навчальні заклади програм, спрямованих на всебічний і гармонійний розвиток дитини, формування її особистості, зокрема й щодо статевого розвитку.

Доцільно також розширити у навчальних закладах I–III ступенів викладання дисциплін, пов'язаних зі статевим вихованням, забезпечити правову поінформованість учнів про суспільно небезпечні прояви злочинних дій, жертвами яких вони можуть стати, а також про способи їх уникнення, виховання довіри до батьків / одного з батьків, вихователів, учителів та правоохоронних органів із тим, щоб не соромитись і не боятися повідомляти про зазначені дії. Так, Міністерство освіти і науки України розробило від-

повідні навчальні програми, спрямовані на всебічний розвиток та виховання неповнолітніх, зокрема і статево-рольове («Я у світі» та «Основи здоров'я»). Ці програми спрямовані на соціалізацію особистості школяра, розвиток адекватної статево-рольової поведінки у різних ситуаціях, обізнаність щодо питань про здоров'я і безпеку, фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток дитини.

У межах навчального предмета «Основи здоров'я» у середній школі передбачено вивчення розділу «Соціальна складова здоров'я». Цей розділ передбачає ознайомлення учнів із: 1) соціальними аспектами статевого дозрівання; 2) психологічними і соціальними наслідками ранніх статевих стосунків, підліткової вагітності; 3) небезпекою інфікування ВІЛ-інфекціями, що передаються статевим шляхом; 4) віктимною поведінкою і кримінальною відповідальністю за злочини сексуального характеру; 5) алгоритмом відмови від небезпечних пропозицій в умовах тиску тощо. Також Міністерством освіти та науки України передбачено навчальну програму «Правознавство», що спрямована на забезпечення умов для формування правової культури, правових орієнтирів і правомірної поведінки учнів. Але, дослідивши ці навчальні програми, ми зробили висновок, що загальноосвітні навчальні заклади I – III ступенів не забезпечують адекватне і повноцінне статеве виховання учнів. Змістовний обсяг занять є недостатнім для виконання цього завдання, та й проводяться вони лише декілька раз на рік, тоді як негативний вплив ЗМІ, Інтернету і соціуму має щоденний характер. Тому доцільно збільшити кількість годин викладання курсу «Соціальна складова здоров'я», залучити до активної участі вчителів та психологів під час вирішення життєвих складнощів дітей. Такі заходи будуть сприяти засвоєнню школярами своїх прав, умінню орієнтуватись у складних ситуаціях, зокрема й у разі посягань на розпусні дії.

Вважаємо за необхідне створення комплексної науково обґрунтованої Державної програми статевого виховання в Україні, до розробки якої мають бути залучені фахівці різного профілю – соціологи, педагоги, юристи, лікарі, психологи, психіатри та сексологи. Ця програма повинна мати на меті запровадження стратегії статевого виховання і сексуальної освіти в Україні з тим, щоб знати і розуміти, як діти різних вікових груп та різного рівня розвитку засвоюють знання, уміння та навички, з колом яких завдань та проблем вони повинні вміти справлятися, які ціннісні орієнтири та погляди їм необхідно розвивати для того, щоб статевий розвиток відбувався з урахуванням сучасних реалій життя.

Як уже зазначалося, до розробки та ефективного впровадження Державної програми статевого виховання в Україні необхідно залучити фахівців із різних сфер знань. На базі досліджень (щодо доцільності створення і впровадження такої програми; обрання категорії програми, яка найбільше відповідатиме українському менталітету, релігійним віруванням та рівню розвитку держави; реакції населення на концепцію статевого виховання

тощо), які мають бути проведені соціологами, експертами у сфері психології, психіатрії, сексології та кримінології, повинна бути сформована концепція програми, способи і методи її реалізації та прогнозовані результати її впровадження (відповідно до специфіки кожної галузі знань). Педагоги, вихователі та психологи відіграють ключову роль у реалізації цієї програми, оскільки фахівці вказаних галузей працюють як у дитячих садочках, так і у шкільних навчальних закладах, тому вони мають спрямовувати і координувати її розробку відповідно до педагогічних та психологічних знань. Подібні програми існують у багатьох державах світу, зокрема у країнах Європи – Стандарти статевої освіти в Європі, прийняті Європейським регіональним бюро ВООЗ та Федеральним центром просвіти у сфері охорони здоров'я, та сприяють формуванню і реалізації єдиного напрямку статевого виховання й освіти на міжнародному рівні.

Невід'ємною частиною сучасного життя суспільства є ЗМІ та Інтернет. Вади у їхній діяльності можуть створювати для суспільства серйозну проблему, яка полягає у негативному впливі інформації на свідомість і підсвідомість людей, насамперед малолітніх і неповнолітніх. Актуальність цього питання зумовлена поширенням насильства, жорстокості, агресії та розпусни. Деструктивні наслідки можуть проявлятися як у поведінці майбутніх злочинців, так і у підвищенні віктимності можливих жертв розбещення неповнолітніх. Із метою зменшення та нейтралізації шкідливого впливу ЗМІ й Інтернету на свідомість населення пропонуємо реальне втілення у життя таких загальносоціальних заходів запобігання: 1) максимальне зменшення демонстрації фільмів, реклами та телепрограм з елементами агресії, насильства, жорстокості, сексуальних сцен; 2) заборона демонстрації телевізійних програм, фільмів та реклами, які містять елементи еротики чи сцени сексуального насильства, до 23:00 із тим, щоб діти мали щонайменшу можливість дивитися таку відеопродукцію; 3) заборона продажу друкованих видань, які містять елементи порнографії, обмеження кола їх покупців особами старше 18 років; 4) продаж запованими видань, які містять елементи еротики і порнографії; 5) заохочення батьків встановлювати на комп'ютерах і телевізорах програми батьківського контролю; 6) стимулювання батьків, педагогів, психологів до проведення роз'яснювальних бесід щодо правильного й адекватного сприйняття дітьми трансльованих у ЗМІ телепередач, фільмів, реклами тощо.

Організаційно-управлінські заходи повинні бути спрямовані на гарантування безпеки у сфері охорони статевої свободи і статевої недоторканності осіб, які не досягли шістнадцятирічного віку, стимулювання повноти виявлення та розкриття зазначених злочинів, удосконалення координації та взаємозв'язків між державними органами й установами, що мають відповідні управлінські функції (Кабінет Міністрів України, Міністерство інформаційної політики України, Міністерство культури України, Міністерство освіти та науки України,

Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство соціальної політики тощо). Потребує вдосконалення розподіл повноважень між означеними державними органами виконавчої влади та організаціями, які опосередковано регулюють реалізацію стратегій державного та регіонального характеру (Асоціація агенцій регіонального розвитку України, Асоціація міст України, Міжнародне товариство прав людини та ін.).

Розвиток ювенальної юстиції покликаний забезпечити захист неповнолітнього обвинуваченого та засудженого шляхом надання переваги виховного впливу перед примусовими каральними заходами, відновлення порушених прав і свобод жертви злочину, розв'язання проблеми з урахуванням причини конфлікту між неповнолітнім злочинцем та потерпілим із залученням медіатора, спонукання злочинця

до усвідомлення причин своєї поведінки та взяття на себе відповідальності за їх наслідки.

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що загальносоціальні заходи створюють економічні, соціальні, організаційні, правові та інші передумови спеціально-кримінологічного запобігання розбещенню неповнолітніх. Ці заходи спрямовані на розвиток і вдосконалення суспільних відносин, усунення загальних негативних чинників та протиріч, що можуть сприяти вчиненню розбещення, і відіграють роль умов їх учинення. Вони формуються залежно від економічного стану держави, політичного та суспільного розвитку, міжнародної співпраці, правового забезпечення держави, організації виробництва та взаємодії усіх державних органів, рівня правосвідомості, культури, виховання населення тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінологія : [підруч.] / Мін-во освіти і науки України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; за ред. В.В. Голіни, Б.М. Головкина. – Харків : Право, 2014. – 440 с.
2. Алексеев А.И. Криминологическая профилактика: теория, опыт, проблемы : [монографія] / А.И. Алексеев, С.И. Герасимов, А.Я. Сухарев. – М. : НОРМА, 2001. – 496 с.
3. Голіна В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : [навч. посіб.] / В.В. Голіна ; Мін-во освіти і науки України ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2011. – 120 с.
4. Голіна В. Запобігання злочинності: проблеми оптимізації соціальної активності / В. Голіна // Вісник Академії правових наук України. – Харків, 2006. – № 3. – С. 206–214.
5. Давыденко Л.М. Противодействие преступности: теория, практика, проблемы : [монографія] / Л.М. Давыденко, А.А. Бандурка ; Нац. ун-т внутр. дел. – Харьков : Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2005. – 302 с.
6. Голина В.В. Криминологическая профилактика, предотвращение и пресечение преступлений : [учеб. пособ.] / В.В. Голина. – К. : УМК ВО, 1989. – 72 с.
7. Криминология : [учеб. для вузов] / под. общ. ред. А.И. Долговой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : НОРМА, 2003. – 848 с.
8. Головкин Б.М. Віктимізація населення в Україні: стан, детермінанти, запобігання / Б.М. Головкин // Теорія і практика правознавства / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2014. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tlaw.nlu.edu.ua/issue/view/3801>.
9. Джужа А.О. Криминологічні засади віктимізації та девіктимізації як різновидів профілактичної діяльності / А.О. Джужа, С.М. Карпенко // Право і суспільство. – 2011. – № 1. – С. 7–11.
10. Юрченко О.Ю. Щодо питання віктимологічного запобігання злочинності неповнолітніх / О.Ю. Юрченко // Вісник Академії правових наук України. – Харків, 2006. – № 3. – С. 214–219.
11. Голіна В.В. Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні : [монографія] / В.В. Голіна, С.Ю. Лукашевич, М.Г. Колодяжний ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т вивч. проблем злочинності ; за заг. ред. В.В. Голіни. – Харків : Право, 2012. – 304 с.
12. Джужа О.М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством : [монографія] / О.М. Джужа ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К. : Атіка, 2009. – 240 с.
13. Шостко О.Ю. Антикорупційна політика держави: кримінально-правові та криминологічні аспекти / О.Ю. Шостко, Ю.П. Дзюба, О.І. Опанасенков // Питання боротьби зі злочинністю. – Харків, 2011. – Вип. 21. – С. 60–68.
14. Олійник Л.М. Статеве виховання : [навч. посіб. для студ. ВНЗ на пряму початк. освіта з питань здійснення стат. виховання дітей від народж. до юнац. віку] / Л.М. Олійник. – Миколаїв : Прінт-Експрес, 2010. – 112 с.
15. Грабова Г. Основні підходи до статевого виховання в українській та зарубіжній педагогіці / Г. Грабова // Порівняльно-педагогічні студії. – 2012. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journals.uran.ua/index.php/2306-5532/article/viewFile/18813/16537>.